

GALLÓ OLGA

Tíz hónap Babilon

Magvető Kiadó, Budapest, 2025. 453 oldal

(Tények és Tanúk)

„Kezemben tartom a ceruzát. Már újra írnom kell, tele van a fejem gondolatokkal, fel kell jegyezni.” (245)

A holokausztt túlélőinek tömegei írták meg visszaemlékezéseiket – akár közvetlenül, akár évtizedekkel később – az események után. Ezek a memoárok, szépirodalmi művek vagy egyéb alkotások, külföldi és magyar szerzőktől egyaránt, a mai napig számos könyvesbolt polcain megtalálhatóak. Galló Olga könyve is felkerült erre a polcra. A mű hatalmas kuriózumát napló volta adja, amely így mentessé teszi a szöveget azoktól a visszatérő toposzoktól, amelyek a háború utáni holokausztt szövegek jellemzőivé váltak.

Galló Olga naplója két réteget rejt magában: bemutatja a deportált zsidóság szenvedésének történetét, illetve rávilágít arra, hogy a hazatért túlélőkre milyen sors várt Magyarországon, milyen módon korlátozta a holokausztt feldolgozását és dokumentálását a szocialista rendszer.

A koncentrációs táborokba deportált személyeknek korlátozott lehetőségeik voltak az átélt események dokumentálására. Olyan hétköznapi tárgyak, mint a papír és a ceruza, ritkaságuk miatt hatalmas értéket jelentettek annak, aki valamilyen módon hozzá tudott jutni ezekhez. A naplóírás emellett tiltott tevékenység volt, amely büntetést vonhatott maga után. Ezen nehézségek ellenére is számos, úgynevezett lágernapló maradt fenn, amelyek értékes forrásaivá váltak a holokausztt kutatásának.¹

Galló Olgát 1944 júliusában deportálták Auschwitz-Birkenaubába, ahol megérkezésekor elválasztották édesanyjától, akit rögtön gázkamrába küldtek. Olgát a többi munkaképesnek ítélt nővel együtt októberig dolgoztatták Birkenauban, majd egy transzporttal Hochweilerbe (mai Wirschkowitz) vitték. Ezt a tábor is kiürítette az SS-őrség, és a foglyokat gyalogmenetben a gross-roseni tábor felé hajtották. Ezen menet közben szökött meg Galló Olga, és a háború végéig Breslauban (mai Wrocław) bujkált.

Ceruzacsonkhoz és papírhoz már Auschwitzban is hozzájutott, de ezek a feljegyzései megsemmisültek. A naplót Hochweilerben kezdte el írni. Mai fogalmak szerint szinte terápiás jelleggel örökítette meg az eseményeket, illetve a korábbi emlékeit a koncentrációs táborokról, a halálmenetről és a korábbi magyarországi életéről. Galló Olga mindennapi rutinját képezte az írás; naponta többször is visszatért újabb és újabb gondolatait feljegyezni. Számára az írás már a deportálás előtt is sokat jelentett, hiszen a *Népszava* számára több cikket is írt. Újságírói vénája a napló szövegén is érződik, sőt gyakran kritizálja is a saját stílusát.

¹ A világháborús naplók kutatásának Magyarországon is több szakértője van. Huhák Heléna női lágernaplókkal foglalkozik, Kunt Gergely pedig a nemi erőszak elbeszélésének módjait vizsgálta nők által írt naplókban.

A napló nemcsak a deportálások áldozatául esett zsidóság sorsát örökíti meg, hanem egy szélesebb képet nyújt arról, hogy miként befolyásolta Európa nemzeteinek életét a világháború. A kényszermunkára elhurcolt tömegek – lengyelek, ukránok, olaszok, oroszok és franciák – száz-ezrei éltek különböző munkatáborokban. Köztük lett Galló Olga menedéket, akinek zsidóként az élete továbbra is veszélyben volt, hiába szökött meg a halálmenet során. Először jugoszláv munkások segítették, majd ukránokkal élt együtt egy barakkban.

Breslau a szovjet hadsereg 1945 februárja és májusa között teljesen körbekerítette. Az ostrom nyolcvannégy napon keresztül zajlott. A kényszerű együttélés rengeteg konfliktussal, de emberi pillanattal is járt. Galló Olga szemével láthatjuk, hogy a különböző nemzetiségek csoportjai miként igyekeztek túlélni, összezárni vagy éppen segíteni egymáson. A harmincéves asszony hónapokig egyedüli magyarként költözött barakkról barakkra. A napló rávilágít a női lét veszélyeire, az egészen apró intim részletekig, mint a hormonháztartás felborulása vagy a szexuális vágy megjelenése.

Galló Olga alapvetően a saját érzéseit dokumentálta, és ezek mellett számolt be a háború mindennapi eseményeiről is. A naplóban különösen nagy hangsúlyt kap a szerelem és a férfiak iránt táplált érzések elemzése is. Az eset már szinte tipikus; a hősnő egyszerre két férfi (ha nem három) iránt is vonzalmat érez. A *Revier*-ben Galló Olga találkozott a francia munkással, All-lal, akivel különleges kapcsolata egészen a felszabadulás utáni pillanatig, All Franciaországba történő visszatéréséig kitartott. Azonban a napló jelentős része Galló magyarországi szerelméhez szól, aki a kiadásban X.Y.-ként került megnevezésre. Az olvasó számára gyakran már soknak érződik, hogy a szerző milyen gyakran ír a férfinak folyamatosan ugyanarról, töretlen – még All által sem megengedett – szerelméről. Emellett álmait is feljegyezte, amelyekben főleg családtagjai szerepelnek, illetve a jövőbeli terveit is félve megfogalmazta a napló hasábjain.

A mindennapi élet eseményei kapcsán Galló Olga bepillantást enged a háború alatti minden napok nehézségeibe: állandó harc a poloskákkal, a különböző kultúrájú emberek egymás mellett élése, megfelelő ruházat és élelmiszer beszerzése.

A naplót és a kiadása körüli folyamatot akár két korszak lenyomataként is lehetséges értelmezni. A zsidóságaért elhurcolt Galló Olgának hazatérve is nehézségekkel kellett megküzdenie. Hiába próbálkozott a napló megjelentetésével, mindenhol visszautasítást kapott. A Magvető Kiadó elutasító levele alapján *„közügygé azonban csak úgy változtathatja feljegyzéseit, ha megszabadítja őket (...) emberi esetlegességeitől”*. Ezek után az asszony erősen cenzúrázta az eredeti szöveget, és 1978-ban – magánkiadásban – megjelent egy változat. Ez azonban a rengeteg öncenzúra miatt inkább egy háború után írt memoárként, mintsem az egykorú napló közléseként értelmezhető. A teljes szöveg egészen 2025-ig nem került kiadásra, hiába küzdött érte a szerző.

A jelen kiadás szövege három síkon mozog. A napló eredeti szövege mellett a szerző későbbi jegyzetei is segítik az értelmezést. A történelmi tények pedig a szerkesztők és történészek ismeretei alapján lábjegyzetben olvashatóak.

Galló Olga csak naplójában öröközte meg az átélt tapasztalatait, később nem írt más fajta visszaemlékezést. A második világháborús szenvedéseit a napló kiadása körüli visszautasítás követte, ő maga pedig, 2004-ben bekövetkezett halála miatt, sosem élhette meg a teljes, cenzúrázatlan szöveg kiadását.

Vojcsik Johanna*

* ORCID: 0009-0001-5921-4076.